

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “ภาษาไทย ภาษาแม่”

โดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ

แสดงที่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ประธานมูลนิธิเพชรภาษา

และผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ผมขอขอบคุณประธานมูลนิธิฯที่กรุณาเชิญผมมาแสดงปาฐกถา เรื่อง “ภาษาไทย ภาษาแม่” ในวันนี้ ต่อที่ประชุมซึ่งมากไปด้วยผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางภาษา เป็นส่วนใหญ่

สิ่งที่ผมค่อนข้างจะแปลกใจอยู่อย่างหนึ่งคือ โดยอาชีพผมเป็นทหาร ฉะนั้น ก็เป็นที่แน่นอนว่า ผมไม่ใช่ผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางภาษาไทย แต่ได้รับเชิญมา พูดเรื่องภาษาไทย ผมก็ได้แต่เดาใจประธานมูลนิธิฯว่า คงจะไปสืบทราบมาว่าผมมีและ ให้ความสนใจในเรื่องภาษาไทย จึงเชิญมา ผมจึงรู้สึกเป็นเกียรติมากที่ได้มาพูดเรื่องที่ ตนเองไม่ค่อยจะรู้เท่าใดให้ผู้รู้เรื่องได้ฟัง

อนึ่ง ขอทำความเข้าใจเสียก่อนว่าเรื่องที่ผมจะพูดต่อไปนี้ ไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใด เป็นวิชาการเลย เนื้อหาทั้งหมดผมได้มาจากประสบการณ์ทั้งสิ้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ คนไทยที่เกิดและอาศัยอยู่ในแผ่นดินนี้ ย่อมรักและหวงแหน แผ่นดินเกิดของตน มีหน้าที่ทำความดีเพื่อทดแทนบุญคุณแผ่นดิน การหวงแหนและ รักษา “ภาษาไทย” ก็เป็นหน้าที่และเป็นการทดแทนบุญคุณแผ่นดินอันยิ่งใหญ่ เพราะ “ภาษาไทย” คือ มรดกและสมบัติอันล้ำค่าของชาติของเราที่จะต้อง “รักษา” และแสดง “ความเป็นเจ้าของ” อย่างชัดเจน อย่างภาคภูมิใจและด้วยความสำนึกว่าเป็นหน้าที่อย่าง หนึ่งที่ต้องไม่หลีกเลี่ยง ไม่ว่า ท่านจะอยู่ในฐานะอย่างไร วัยใด เพศใด และอาชีพใด

นอกจาก “การรักษา” และแสดง “ความเป็นเจ้าของ” แล้ว ผมคิดว่า เรายังมี หน้าที่ที่จะต้อง “ทะนุบำรุง” ให้ยั่งยืน งดงาม ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน และวิธีปฏิบัติซึ่ง

ไม่ยากเลย ก็คือ ช่วยกัน “ใช้” ภาษาไทยให้ “ถูกต้อง” ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ส่วนจะใช้ให้ “ถูกต้อง” อย่างเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสอน และให้ความรู้แก่ผู้อื่น เช่น ครูบาอาจารย์ เป็นต้น

ท่านทั้งหลายคงเห็นด้วยถ้ากล่าวว่า หากมนุษย์ไม่มี “ภาษา” ใช้ สังคมมนุษย์คงไม่เป็นดังที่เราเห็นอยู่นี้ เพราะเราต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากสังคม เราต้องมีความเข้าใจในสรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เราเรียนรู้ได้ดีโดยอาศัย “ภาษา” เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดทั้งสิ้น ไม่มีมนุษย์ปกติคนใดที่จะใช้ชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ใช้ภาษา

แม้เราจะไม่ต้องใช้ภาษา มากเท่าอากาศ เพราะเราต้องหายใจทุกเวลานาที จึงจะมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าหยุดหายใจก็ตาย แต่ภาษานั้นถึงเราจะหยุดฟัง หยุดพูด หยุดอ่าน หยุดเข้าใจบ้าง ก็ไม่ถึงกับตาย แต่ถึงกระนั้นก็กล่าวได้ว่า “ภาษา” เป็นของ “คู่ชีวิต” ของมนุษย์ เพราะภาษาจะแทรกซึมอยู่ในกิจกรรมแทบทุกชนิดด้วยเหตุว่า ภาษาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในเกือบทุกแง่ ทุกมุม ภาษากับสังคม จึงเป็นของคู่กัน ไม่มีสังคมมนุษย์ที่ปกติใด ๆ ไม่ใช้ภาษา และการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์ที่ปกติทั่วไป ก็เป็นการเรียนรู้ในสังคม ซึ่งมีวัฒนธรรม เราอาจกล่าวได้ว่า การเจริญเติบโตของบุคคลหนึ่งในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านภาษา

นอกจากนั้น ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาแม่ของชาติไทยนี้ บรรพบุรุษผู้ดุษฎีสร้างสรรค์ ยังได้พัฒนาและจัดระบบระเบียบวางกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เป็นอย่างดี ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด มีการสร้างคำชนิดต่าง ๆ เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุรพบท คำสันธานและอื่น ๆ มีหลักไวยากรณ์ในการใช้คำสร้างประโยคจัดลำดับข้อความ นำข้อความมารวมเป็นบทเป็นตอนเป็นเรื่องมีรูปแบบการเขียนการอ่าน หลากหลาย เช่น ร้อยแก้ว และร้อยกรอง แต่ละรูปแบบยังจำแนกออกไปอีกมาก เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บทความ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต และอื่น ๆ ทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการแสดงวัฒนธรรมของไทย เช่น โขน ละคร เสนา เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังมีตัวอักษรของไทยเราเอง ที่จะใช้เขียนถ่ายทอดเสียงของภาษา เป็นตัวหนังสือที่เก็บรักษาได้ยืนนาน ไม่จบหรือสิ้นสุดไปตามเสียงพูด ไทยจึงมีภาษาไทยใช้สื่อสารได้อย่างสะดวกและกว้างขวาง นับเป็นคุณสมบัติพิเศษอีกประการหนึ่งของภาษาไทย ที่คนไทยควรชื่นชมและภาคภูมิใจ

คนไทยเรามีภาษาไทยใช้มาช้านานมาก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาษาไทยได้รับการพัฒนามาโดยตลอด นักปราชญ์ภาษาได้กล่าวไว้ว่า ภาษาต้องมีการพัฒนา เพราะวิชาความรู้หรือศาสตร์ต่าง ๆ ขยายตัวออกไปกว้างขวางมากตามกาลเวลา ภาษาที่จะใช้ถ่ายทอดจึงต้องขยายตัวกว้างขวางตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ดี การขยายตัวหรือความเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่ใช่ทำลาย ในภาษาไทย เมื่อการรับถ่ายทอดวิทยาการจากชาวตะวันตก ก็มีการคิดค้นบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้แทนคำในภาษาต่างประเทศ เช่น experience ใช้คำไทยว่าประสบการณ์ culture ใช้คำไทยว่าวัฒนธรรม อันเป็นการดัดแปลงคำภาษาอื่นมาเป็นภาษาไทยเพื่อให้มีคำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ ถือว่าเป็นการพัฒนาภาษาโดยมีระบบและระเบียบ

แต่ทุกวันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่า มีทั้งการพูดและการเขียนภาษาไทยคลาดเคลื่อน และผิดเพี้ยนไปอย่างน่าเป็นห่วง และเกิดขึ้นในหลายที่หลายแห่งที่สำคัญ ๆ เช่น ในสถาบันการศึกษาในวงการโทรทัศน์และวิทยุ และแม้แต่ในส่วนราชการระดับสูง เรื่องนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่จูงใจให้ผมให้ความสนใจ และวิเคราะห์ว่า อะไรคือเหตุผลสำคัญที่ทำให้บางคนทำให้ภาษาไทยอันไพเราะและสละสลวยยิ่งนักต้องมีอัน “วิบัติ” ไป

ผมคิดเอาเองว่า การที่พวกเราบางคนพูดและเขียนภาษาไทยไม่ค่อยจะถูก น่าจะมาจากสาเหตุ ๓ ประการคือ

๑. **ไม่มีความรัก** คนเราถ้าเราไม่รักสิ่งใด เราก็จะไม่ให้ความสนใจ ไม่ห่วงใย ไม่รู้คุณค่าและไม่ยินดียินร้ายต่อสิ่งนั้น การพูดภาษาไทยก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่รัก เราก็ไม่สนใจ ไม่ห่วงใยและไม่รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการทำลายสิ่งที่มีคุณค่า ที่จริงแล้วภาษาของเราเป็นสิ่งที่น่ารัก น่าหวงแหนอย่างยิ่ง มีความไพเราะ นุ่มนวล ละมุนละไม และที่ควรจะรักที่สุด เรามีอักษรของเราเองมา ๗๑๑ ปีแล้ว เป็นเอกลักษณ์ที่ควรแก่การเชิดชู แปลกและแตกต่างไปจากบางประเทศที่ไม่มีอักษรของตนเอง

๒. **ไม่ถูกดำเนิน** ในสังคมปัจจุบัน ดูเหมือน ใครจะพูดจะเขียนอย่างไร จะผิดจะถูกหรือไม่ ไม่ค่อยจะได้รับการเอาใจใส่หรือถูกดำเนินคดีเลย ผู้พูดก็นึกว่าพูดอย่างนี้ก็ได้ไม่เห็นเสียหายอะไร ผู้ฟังฟังแล้ว แม้จะรู้ว่าผิด ก็ไม่ว่าอะไร ฟังก็รู้ว่า ที่เขาพูดผิดอย่างนั้น ที่จริง ผู้พูดควรจะพูดอย่างนี้ แล้วก็แล้วกันไป จะพูดตัว ร. ตัว ล. ไม่ชัด ไม่กล้า หรือพูดภาษาไทยคำ ภาษาอังกฤษคำ ก็ดูจะเป็นเรื่องธรรมดา ทั้ง ๆ ที่การพูดเช่นนั้นจะทำให้ความหมายแตกต่างออกไป หรือฟังแล้วไม่เข้าใจชัดเจนพอ ก็ไม่มีใครดำเนิน

- เข้าวันหนึ่ง ผมเปิดวิทยุได้ยินข้าราชการระดับสูงคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ต้องรีบช่วยเหลือภาคอีสานเป็นการด่วนเพราะขาดแคนมาก” ผมโทรศัพท์ไปเรียน ปลัดกระทรวงให้ช่วยดักเตือน ปลัดกระทรวงได้รายงานกลับมาว่า ได้ไปบอกข้าราชการ ผู้นั้นแล้วว่า ให้ระมัดระวังและเล่าต่อไปว่า ข้าราชการผู้นั้นบอกว่า “ผมเสียใจ วันนั้นผม พูดปากเปล่าไม่มีสติ” ผมจึงล้อกลับไปว่าภาคอีสานไม่ขาดแคนดอก ภาคอีสานเป็นภาค ที่มีแคนมากที่สุด คนภาคอีสานเขาเป่าแคนกันทั้งเมือง

- มีครูคนหนึ่งพูดกับนักเรียนว่า “ให้นักเรียนมาเย็นใกล้ๆ ‘ดู’” จะได้ยิน คำอธิบายชัดเจน”

- มีผู้จัดรายการโทรทัศน์สถานีหนึ่ง พูดว่า “รายการนี้ **Feed back** มาก เป็น two ways communication ถ้าไม่ clear ก็ถามมาได้”

ท่านทั้งหลายฟังแล้ว มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง

ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ก็คือ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในองค์กร และในวงราชการที่สำคัญ ระดับสูงของประเทศ ผู้พูดก็เป็นคนมีคุณวุฒิสูง มีความรับผิดชอบสูง แต่ยังไม่ได้รับการ แก่ใจและไม่ถูกตำหนิ

๓. **ไม่กวัดจัน** ผมเองรู้สึกว่สถาบันต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการพูด และการเขียนภาษาไทย ไม่ค่อยจะให้ความสนใจและกวัดจันในเรื่องเหล่านี้ อาจจะเป็นเพราะ มีภาระเรื่องอื่นมากจนไม่มีเวลาสำหรับเรื่องนี้ หรือมีสาเหตุอื่นก็ได้ เมื่อผมเป็นเด็ก ใน โรงเรียนมีการสอนวิชาอ่านออกเสียง และการคัดลายมือ วิชาเหล่านี้ช่วยให้เด็กรุ่น ๆ ผม อ่านได้ชัดเจน และลายมือค่อนข้างสวย ผมมีความเห็นว่า สถาบันโรงเรียน มีความสำคัญ ในเรื่องเหล่านี้สูงมาก ภาษาไทยจะดำรงอยู่ พัฒนาต่อไป หรือสลายไป ก็อยู่ที่สถาบัน โรงเรียน

สถาบันสื่อสารมวลชน ก็เป็นอีกสถาบันที่มีส่วนทำให้ภาษาไทยดีขึ้นหรือเลวลง เพราะเป็นสถาบันที่แพร่ภาษาไทยไปทั่วประเทศ จึงมีอิทธิพลต่อความถูกต้องในการใช้ ภาษาไทยมาก

ผมได้ฟังชื่อรายการทางสื่อสารมวลชนบางรายการ ตั้งชื่อเป็นภาษาอังกฤษ ผมยัง คิดไม่ออกว่าจะป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคอย่างไร

ภาษาท้องถิ่น

ขอพูดถึงภาษาท้องถิ่นสักเล็กน้อย ภาษาท้องถิ่นในประเทศของเราที่เป็นหลัก มีอยู่ ๓ ภาษา คือ ภาษาเหนือ ภาษาอีสาน และภาษาไทย ภาษาท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นภาษาสำคัญที่พวกเราพึงอนุรักษ์ไว้ มิให้เพี้ยนกลายหรือสูญไป เพราะภาษาท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งบอกถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และสภาพสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เดิมนี่ คนท้องถิ่นพูดภาษาท้องถิ่นกันค่อนข้างน้อย หันไปพูดภาษากลางกันมากขึ้น เมื่อพูดภาษาท้องถิ่น ก็เพียงแค่พูดสำเนียงท้องถิ่นแต่ใช้คำภาษากลาง ทำให้คำท้องถิ่นบางคำเริ่มสูญหายไป เป็นที่น่าเสียดาย ยกตัวอย่าง ในภาษาไทยไม่มีว่า

”พຽ່ງนี้” จะพูดว่า “ต่อโพรก” บางจังหวัดจะพูดว่า “ต่อเช่า” เป็นต้น แต่เดิมนี่ คนได้พูดคำว่า “พຽ່ງนี้” ด้วยสำเนียงได้ด้วยกันแล้ว จึงใคร่ขอฝากความคิดนี้ไว้ให้ช่วยกันพิจารณาด้วย

ท่านผู้มีเกียรติครับ

ปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้ภาษาไทย “วิบัติ” นี้ ถ้าปล่อยไว้ ปัญหาที่จะทวีขึ้น และขยายตัวกว้างขวางออกไป จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน ทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย พึงตระหนัก ตำนึก ห่วงใย และร่วมมือกันอย่างแข็งขันในการแก้ไขให้หมดไปโดยเร็ว

แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงห่วงใยในภาษาไทยมาก ขออัญเชิญพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระราชทานไว้เมื่อธันวาคม ๒๕๓๕ ตอนหนึ่งว่า

“พูดถึงการเปลี่ยนแปลงที่ได้เห็นมาตลอดหลายสิบปี มาคิดดูในปัจจุบันนี้ ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ฟังเขาพูดวิทยุหรือโทรทัศน์ เสียงพูดก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ลองฟังดูเสียงพูดในข่าววิทยุ มีความแปลกใจอยู่อย่างว่า ภาษาไทยมีตัวอักษรที่ออกเสียงได้มากก็จริง แต่ถ้าไปเปรียบเทียบกับภาษาต่างประเทศก็มีเสียงที่ภาษาไทยพูดไม่ได้ อย่างภาษาเอส เอช หรือภาษาฝรั่งเศส ซี เอช ซึ่งออกเสียง ช แต่เดิมนี่เขาออกเสียงเหมือน เอส เอช ก็แปลกใจ อย่างพูดว่า “ฉัน” ก็เปลี่ยนเป็น “ฉาน” ฉานนี้ซึ่งภาษาไทยไม่มี “ฉานมาฉี่” “ที่นี้” กลายเป็น “ชีนี้” เราฟังดูก็ยังมีอีกมากหลายที่เปลี่ยนแปลง...

นอกจากนั้น วรรณยุกต์ก็เปลี่ยน คือเสียงจะสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ เสียงโทกลายเป็นเสียงตรี เสียงตรีกลายเป็นเสียงจัตวา เลยทำให้ฟังดูแปลกใจว่าเป็นอย่างไร จะมาจาก

ภาษาฝรั่งก็เป็นไปไม่ได้ บางคนไม่รู้ภาษาฝรั่ง ก็ออกเสียงอย่างนี้ ฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงมีมาเรื่อย...”

ผมใคร่ขอเชิญพวกเราทุกคนรับกระแสพระราชดำรัสใส่เกล้าใส่กระหม่อม และ
รับแรงร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความบกพร่องในการใช้ภาษาไทยให้หมดไปโดยเร็ว

ผมใคร่ขอเรียนว่า วิธีแก้ปัญหาคือดีและน่าจะได้ผล คือ การปลูกความสำนึกให้คน
ไทยทุกคน รักทะนุถนอม ดำรงไว้ และเทิดทูนภาษาไทย รักเหมือนเรารักแม่ของเรา ทะนุ
ถนอมประหนึ่งของมีค่ายิ่งดำรงเหมือนเราดำรงวงศ์ตระกูล และเทิดทูนประหนึ่งสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์

ผมขอถือโอกาสนี้ วิงวอนและเชิญชวนทุกคนร่วมมือร่วมใจกันผดุงรักษา ใช้
และเผยแพร่วาทะภาษาไทยให้ถูกต้อง เพื่อให้ “ภาษาไทย ภาษาแม่” ของเรา ดำรงอยู่อย่าง
ยั่งยืน งดงาม และโปรดระสีก็อยู่เสมอว่า การรักษาภาษาไทยคือ การรักษาความเป็นไทย
และชาติไทยของเรานั้นเอง

หวังว่า การพูดของผมวันนี้จะยังประโยชน์แก่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายบ้าง
ขอขอบคุณประธานมูลนิธิอีกครั้งหนึ่งที่ทำให้เกียรติและโอกาสแก่ผม

ขอบคุณและสวัสดิ์
